

Självständigt arbete (15 hp)

Författare		Program/Kurs
Jan-Erik Skarp		OP SA 20-23
Handledare		
		Antal ord: 10 877
Sebastian Larsson	Beteckning	Kurskod
		1OK026
YOU'RE A WIZARD, RECRUIT! SVART MAGI I FÖRSVARSMAKTEN.		
<u>ABSTRACT:</u> A growing military organisation have the need to expand on all fronts. One of the prominent sections in the military that is expanding is communications. Communications is something that all modern armies need and thus it needs to be presented as an interesting and exciting place to work. Communications is however a complex area of work, demanding knowledge of how the very space around you works. The complexity of communications is often metaphorically referred to as "Black magic" in the sense that noone actually knows why and what is happening. This study aims to show how the metaphor "Black magic" in the context of communication can affect future officers view of the abstractness that is communications. This is to emphasize the effects of metaphors in the military and how they can shape the future of the growing military. The results from this study show that the metaphor "Black magic" mainly affect the cadets in two different ways. "Black magic" can build a mystery around the subject of communications which in turn can intrigue the cadets to learn more about it. "Black magic" can also create the perception of not needing to learn more of the subject, as it is often seen as something we cannot control or unnatural, something we would rather avoid. The study shows a small example of how military discourse can affect the organizations future and how important it is for officers to be aware of the words they are using for example during education.		
<u>Nyckelord:</u> Försvarsmakten, metafor, svart magi, samband		

Innehåll

1. INLEDNING.....	3
1.1 PROBLEMFÖRMULERING	3
1.2 SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNING	5
1.3 AVGRÄNSNING	5
1.4 FORSKNINGSÖVERSIKT	5
1.4.1 Officiellt språkbruk.....	5
1.4.2 Inofficiellt språkbruk	7
1.4.3 Forskningsöversikt sammanfattning	8
1.5 DISPOSITION.....	9
2. TEORI.....	9
2.1 METAFORISKA KONCEPTUELLA SYSTEM.....	9
2.2 ONTOLOGISKA METAFORER	10
2.3 DEFINITIONER OCH FÖRSTÅELSE.....	11
2.4 TEORI KRITIK.....	11
2.5 SAMMANFATTNING METAFORER.....	12
3. METOD.....	13
3.1 KRITISK DISKURSANALYS	13
3.2 METAFORANALYS	14
3.3 INTERVJUER.....	14
3.3.1 Förförståelse.....	14
3.3.2 Etiska överväganden.....	15
3.3.3 Val av respondenter.....	15
3.3.4 Intervjuguide.....	16
3.3.5 Analys av material.....	17
3.4 METODDISKUSSION	18
4. ANALYS	19
4.1 GENOMFÖRANDE INTERVJUER	19
4.2 SAMBAND SOM KONCEPTUELLT METAFORISKT SYSTEM.....	19
4.2.1 Samband är svart magi.....	19
4.2.2 Samband är ett mysterium	21
4.2.3 Samband är övernaturligt.....	22
4.3 SAMBAND SOM ONTOLOGISK METAFOR.....	24
5. AVSLUTNING	26
LITTERATURFÖRTECKNING	29
BILAGA 1. INFORMATION OCH-SAMTYCKESBLANKETT VID BEHANDLING AV PERSONUPPGIFTER I SAMBAND MED STUDENTARBETE	30
BILAGA 2. INTERVJUGUIDE.....	32

1. Inledning

1.1 Problemformulering

Utan samband ingen seger – Välkänt uttryck inom Försvarsmakten

Militära organisationer verkar just nu, under en tid av oroligheter, vara under tillväxt och kommer troligtvis vara det under de kommande åren, inklusive Försvarsmakten. Det innebär att många av de kadetter på militärhögskolan Karlberg som genomför sin utbildning kommer troligtvis tillbringa en tid med värnpliktiga som instruktör eller chef med inflytande över de värnpliktigas utbildning, inklusive utbildning inom sambandstjänst.

För att kunna utbilda värnpliktiga på diverse olika delar behöver instruktören inte bara ha en egen hög fackkunskap utan även ha kunskaper om hur de värnpliktiga lär sig, hur kunskapen utvecklas hos de lärande (Försvarsmakten, 2021, s. 56). Genom att skapa en ”bild” för de som utbildas kan instruktören ge de värnpliktiga en relation till sitt eget lärande och på så vis kunna värdera hur viktigt det är för dem.

I en lärosituation är kommunikationen det som möjliggör för instruktören att sända fakta, känslor och tankar till de lärande så att de kan bilda en förståelse (Försvarsmakten, 2021, s. 117). För att skapa en effektiv kommunikation mellan instruktör och lärande är det naturligt att anpassa sitt språk så att de lärande utan förkunskaper inom ämnet kan förstå och tillgodogöra sig utbildningen. Språket gör i denna situation att vi enklare kan resonera kring bland annat abstrakta begrepp, till exempel sambandstjänst, och göra oss förstådda trots att den lärande saknar förkunskaper (2021, ss. 120-121).

Under lärandet används alltså vissa välkända begrepp och förklaringar för att enklare kunna förstå det mer abstrakta eller komplexa. Men vilken påverkan har egentligen våra vardagliga uttryck på organisationen som helhet? Finns det tillfällen där i vår strävan att simplificera, vi skjuter oss själva i foten för framtida utveckling av förmågor? Ett område där dessa frågor blir relevanta är inom sambandssystem och tjänsten som den innebär.

Syftet med militära sambandssystem är att transportera information så att förband kan ledas över långa sträckor. För att detta skall vara möjligt krävs mer än bara dugliga artefakter utan

även en god förmåga hos soldater och befäl att upprätta, betjäna och underhålla dem. Denna kunskap i sin tur får soldaterna och befälen genom utbildning och övning (Försvarmakten, 2016, s. 12). I Handbok Armé – Brigad (2016, s. 122) beskrivs ett välordnat samband som ett krav för att kunna utöva ledning där målet för sambandet är att överföra information snabbt och säkert. Även här beskrivs det att sambandstjänsten innefattar åtgärder för upprättning och betjäning.

Det finns mycket forskning och teoretiska ramverk om hur organisationer lär sig och en av dem är Crossan et al. 4I ramverk (1999). Detta ramverk förklarar hur läroprocessen för en organisation går genom stadierna *Intuiting*, *Interpreting*, *Integrating* och *Institutionalizing*. Sammanfattat för modellen är att organisationens lärande är en dynamisk process som genomgår alla stadier för att organisationen ska lära sig. Lärandet går alltså fram och tillbaka genom de olika nivåerna där individens lärande påverkar gruppens lärande, och gruppens lärande påverkar individens lärande och så vidare (Crossan, Lane, & White, 1999, s. 532).

När vi djupdyker på individens lärande, det Crossan et al. kallar för *Intuiting* och *Interpreting* kan vi se att en av de kritiska punkterna som binder samman dessa är metaforer (Crossan, Lane, & White, 1999, s. 527).

De menar att metaforen i vissa fall kan vara individens enda sätt att förklara vad det är de vill framföra, då de helt enkelt saknar kunskapen eller orden för att på ett annat sätt förklara det de vill. Metaforen kommer sedan få andra individer att uppfatta det abstrakta med något som förhoppningsvis är enklare att förstå. Med deras resonemang kan valet och användandet av metaforer påverka drastiskt organisationens slutdestination (Crossan, Lane, & White, 1999, ss. 527-528).

Problemet som uppstår är när metaforen i fråga inte på ett enklare sätt förklarar det abstrakta utan i stället beskriver det som något oförståeligt. I en organisation som Försvarmakten som snabbt måste växa för att möta politikernas krav (Försvarmakten, 2020) kan inte metaforer stå i vägen för det organisatoriska lärandet och utveckling. Försvarmakten behöver expandera inom alla delar av organisationen och vi gör oss en björntjänst genom att i ett tidigt skede av de värnpliktigas utbildning ge dem förutfattade meningar genom metaforer om olika delar av Försvarmakten.

Sambandstjänsten är som vi noterat tidigare en viktig del för att Försvarsmakten skall kunna leda sina förband på längre avstånd, men vad finns det egentligen för förutfattade meningar om just sambandstjänsten, och hur påverkar de oss?

1.2 Syfte och Frågeställning

Syftet med denna uppsats är att undersöka vilken påverkan nyttjandet av metaforer inom Försvarsmakten har och om det påverkar vår uppfattning och vilja att vidare utvecklas inom området sambandstjänst.

Frågeställning

Vilken påverkan har metaforen på kadetternas lärande av sambandstjänst inom Försvarsmakten?

1.3 Avgränsning

Uppsatsen kommer avgränsas till att endast undersöka en metafor. Dessutom kommer endast kadetter på militärhögskolan Karlberg att undersökas. Ytterligare avgränsningar angående val av respondenter beskrivs i metod kapitlet.

1.4 Forskningsöversikt

Det sker ett ständigt arbete med militära diskurser för att klargöra hur militärens språk faktiskt påverkar dennes agerande och uppfattning.

1.4.1 Officiellt språkbruk

Spolsky diskuterar i sin bok Language Management (2009, s. 129) kommunikationsbehovet inom militära organisationer. Han menar att språkbruket behöver förändras beroende på bland annat vilken nivå i organisationen du befinner dig i. Till exempel behöver en chef på lägre nivå anpassa sitt språk så att soldaterna längst ut på linan och individens egna chefer förstår, medan en chef på hög nivå får andra problem då den kan behöva kommunicera med människor som talar helt och hållet andra språk, samt att dess uppgifter skiljer sig åt och behöver andra termer (Spolsky, 2009, ss. 129-130).

Spolsky påpekar hur militära organisationer har fördel i att hantera språkbruk på grund av dess hierarkiska natur, att organisationen kan fastställa vilket språkbruk som skall nyttjas (Spolsky, 2009, s. 143).

Medan denna forskning visar att språket i den militära organisationen är viktig, så utgår den från att organisationen följer de termer och begrepp som är nedskrivna. Så länge som organisationen följer det spår som lagts ut framför sig, det förberedda narrativet, så bör alltså militära organisationer ha en fördel i att hantera språkbruket.

I en studie av Nicole Jenne (2022) beskriver hon hur narrativet angående civila militära relationer påverkar organisationens lärande om fredsbevarande operationer. Hon menar att det gruppskapande och agerande som narrativet kan möjliggöra har konsekvenser på lärandet hos sagda grupper. Om narrativet agerar för att legitimera vissa handlingar kan det i situationer hindra oss från att tänka nytt och motverkar därmed utvecklingen. Den som följer narrativet behöver inte legitimera sina handlingar på samma vis som någon som bryter mot det (Jenne, 2022, s. 5). Hon menar därmed att om ett väl etablerat narrativ existerar, finns det mindre tryck från omvärlden att lära sig nya tillvägagångsätt.

Detta är relevant då vi kan se att narrativ fästa i den militära kulturen kan påverka våra upplevda behov av att lära sig mer. Även om studien handlar om fredsbevarande operationer går det att dra liknelser till självaste lärandeprocessen som antagningsvis bör vara liknande under till exempel en värnpliktsutbildning.

Finns det då exempel på hur ett väl anpassat språkbruk kan nyttjas till att skapa eller mata narrativ/budskap inom militära organisationer?

2015 genomfördes en studie om diskurser inom rekrytering till svenska och brittiska armén. I denna studie kunde författarna se mönster att beroende på vilka ord som nyttjas i rekryteringskampanjerna varierade antalet sökande markant. I Sverige till exempel kunde det märkas att kampanjer som kommunicerade budskap av ”strid”, ”vapen” och ”soldat” var mindre gynnsamma för rekryteringen, medan budskap om ”att göra skillnad” var mer lyckad då den bättre taktar med den typiska svenska världsbilden av demokrati, frihet och mänskliga rättigheter (Strand & Berndtsson, 2015, s. 242).

I den brittiska armén kunde motsatta diskurser upptäckas där rekryterare medvetet väljer mer ”stridiga” ord till befattningar för att få dem att låta mer spännande i syfte att få mer äventyrsökande människor i rollen (Strand & Berndtsson, 2015, s. 244).

Även om den svenska och brittiska rekryteringsmetoden skiljer sig i vilken typ av människor de försöker rekrytera, kan vi tydligt se att båda arméerna nyttjar sig av diskurser för att påverka och attrahera rätt folk till uppgiften.

Forskningen visar på att militära organisationer har en förtur i att kontrollera sitt språkbruk med regler och dylikt. Att det kan påverka dels det upplevda utvecklingsbehovet, dels hur väl rekryteringen av nya soldater fungerar. Men detta sker främst under kontrollerade situationer från organisationen och det går då att fråga sig vilken påverkan det informella språkbruket kan ha på militära organisationer.

1.4.2 Inofficiellt språkbruk

Cook berättar i sin artikel om hur den kanadensiska armén under första världskriget utvecklade ett nyanserat och vulgärt språk för att kunna förstå absurditeten på västfronten (Cook, 2013, s. 325). Slang och svordomar kom att hjälpa soldaterna att skilja sig från deras civila motparter och skapade på så vis egna sociala grupper och samhällen.

I kapitlet om slang påpekar Cook att det var väldigt få soldater som undvek att nyttja de nya termer och begrepp som dök upp på västfronten. Termerna spred sig mellan enheter och för de som valde att inte ta del av den orala traditionen som dykt upp kunde de snabbt uppleva att de blev uteslutna från "soldat samhället" (Cook, 2013, s. 326). Samma sak gäller även för de nya rekryterna som anländer till frontlinjen, som snabbt måste lära och anpassa sitt språkbruk för att passa in i gemenskapen (Cook, 2013, s. 334).

Vidare beskrivs svordomar som en stor del av soldatens språk. Cook menar att detta kan grunda sig i att den unika miljön vid frontlinjen var befriad från normala sociala normer där familj och barn kan få en individ att tona ner svordomarna. Isoleringen från de vanliga normerna innebar att nya normer kunde skapas, där svordomar och slang fick en större betydelse (Cook, 2013, s. 336). Svordomarna kunde agera som ett lim för att binda ihop annars vilt skilda grupper och verkar ha en stark påverkan för att förstärka krigar idealet och samhörigheten hos soldaterna (Cook, 2013, ss. 339-340).

I en studie på den nigerianska armén kunde flertalet uttryck i form av slang och jargong upptäckas. Det uppmärksammades att dessa uttryck användes för att uppfylla behovet hos soldater och officerare att förstå varandra, men även för att utomstående inte skall förstå (God'sgift & Eyo, 2022, ss. 94-95). Undersökningen syftade sedan till att se hur språkbruket påverkade den militära kulturen och att förstärka den militära identiteten (God'sgift & Eyo, 2022, s. 98).

Det visade sig att språkbruket har flera påverkningar hos organisationen. Bland annat förstärker språket betydelsen för makt/överlägsenhet som nödvändighet för att få status i den nigerianska armén, samtidigt som den hjälper att skapa en gruppidentitet och utvecklar den personliga relationen mellan individer (God'sgift & Eyo, 2022, s. 105). Språkbruket beskrivs som ett verktyg för att skapa samhörighet och uteslutning, och kunskapen om de aktuella slang och jargongerna kan ge en känsla av tillhörighet till professionen (God'sgift & Eyo, 2022, s. 105).

Båda studierna visar hur jargong och slang, det inofficiella språkbruket, kan påverka den militära organisationen. Det skapar grupperingar och samhörighet inom organisationen som förstärker soldat kulturen samtidigt som det stänger de civila normerna utanför. Det visar sig även att detta språk kan ha en såpass stor påverkan att du som individ själv måste anpassa dig för att inte bli utfryst.

En diskursanalys från 2021 analyserade hur kvinnor i den amerikanska armén agerade för att ”visa sig värdiga” och hur deras krav på att göra just detta kunde synas i konversationer (Pawelczyk, 2021, s. 551). I intervjuer med kvinnor i den amerikanska armén går det att se mönster i hur de ständigt måste bevisa sig för att vara på samma nivå som männen, trots att de redan är det, både gradmässigt och prestationsmässigt, och det leder till att de i slutändan måste överkompensera på grund av det (Pawelczyk, 2021, s. 566). Kommentarer så som ”hon tror hon är en av oss” och ”hon tror hon är bättre än oss” är exempel på hur diskursen visar sig inom organisationen (Pawelczyk, 2021, s. 565).

Även när intervjufrågorna inte specifikt frågar om nödvändigheten att bevisa sig så kunde diskursen synas då det beskrivs som att deras historier om deras karriärer har haft en tydlig, fast otalad förväntan på dem att överprestera för att visa att de passar in i yrket (Pawelczyk, 2021, s. 571). Diskursen om att bevisa sig menar hon därmed ofta är en diskret och underförstådd sådan, som inte behöver ta formen av text men ändå har en stor påverkan på hur kvinnorna i armén agerar och uppför sig (Pawelczyk, 2021, s. 572).

1.4.3 Forskningsöversikt sammanfattning

Den tidigare forskningen om diskurser och språkbruk inom militära organisationer visar att de har en kraftig påverkan hur vi agerar och tänker. Allt från hur narrativet kan påverka vårt upplevda behov av att lära oss mer om ett ämne, till hur diskreta diskurser om att bevisa sig själv påverkar våra val och hur vi uppför oss inför andra.

I det enorma spektra som är diskurser och dess påverkan så kommer detta arbete syfta till att fylla en liten men ack så viktig pusselbit i forskningen. Med hjälp av George Lakoffs teori om metaforer kommer en metafor som används flitigt inom Försvarmakten och sambandstjänsten att undersökas för att se dess påverkan hos kadetter på militärhögskolan Karlberg.

1.5 Disposition

Del 2 kommer den valda teorin att presenteras.

Del 3 kommer beskriva den valda metoden för undersökningen och diskutera forskningsdesignen. Det argumenteras för det valda materialet för att sedan källkritiseras. Slutligen görs en intervjuguide i syfte att understödja under intervjuerna.

Del 4 presenterar och analyserar resultatet från den genomförda undersökningen med hjälp av den valda teorin och dess ramverk.

Del 5 diskuteras resultatet och teorin för att kunna svara på frågeställningen. Slutsatser och förslag till vidare forskning presenteras.

2. Teori

Den tidigare forskningen visar exempel på hur språkbruket kan påverka oss i vår vardag. En tradition för att analysera språkbruk är diskursanalysen (Boreus & Bergström, 2018, s. 23) som kommer beskrivas mer utförligt i nästa kapitel. En del av det språkbruk som diskursanalysen syftar till att undersöka är metaforer och det går då att genomföra en ”metaforanalys” (Boreus & Bergström, 2018, s. 314). För att få ett större grepp om vilken påverkan just metaforer kan ha kommer George Lakoff och Mark Johnsons bok *Metaphors We Live By* (1980) att nyttjas.

Metaforer ses ofta som ett verktyg för att få en poetisk knorr på olika påståenden, en typ av inofficiellt språkbruk, eller för att på enklaste sätt förklara något som är mer abstrakt genom att likna det med något annat. Medan detta stämmer till viss del menar även Lakoff och Johnson att metaforerna inte endast är en del av vårt språk, utan även formar hur vi tänker och agerar i vårt vardagliga liv (1980, s. 3). De menar alltså att människans konceptuella system är i grund och botten, metaforiskt.

2.1 Metaforiska konceptuella system

I deras argument om att metaforer är en del av det konceptuella systemet menar de att det går att analysera de talade metaforerna för att se de konceptuella metaforerna (Lakoff & Johnson,

1980, s. 7). Som exempel tar de det välkända metaforiska konceptet *TIME IS MONEY* och analyserar hur det ger uttryck i det engelska språket (Lakoff & Johnson, 1980, ss. 7-8).

TIME IS MONEY

You're *wasting* my time.

This gadget will *save* you hours.

That flat tire *cost* me an hour.

I've *invested* a lot of time in her.

Is that *worth your while*?

Då tid i vår västerländska kultur kan ses som en begränsad resurs och en värdefull vara, är det naturligt att vårt konceptuella system drar liknelsen mellan en annan begränsad resurs och värdefull vara, det vill säga pengar (Lakoff & Johnson, 1980, s. 8). Vi ser därmed tid som något vi kan *spendera, slösa, investera, spara* med mera.

Ytterligare kan de metaforiska koncepten *TIME IS MONEY*, *TIME IS A RESOURCE* och *TIME IS A VALUABLE COMMODITY* som tidigare uppmärksammats slås samman till ett metaforiskt konceptuellt system. De metaforiska koncepten skapar alltså ett samband mellan varandra och den som är uppmärksam kan se hur de uttalade metaforerna grundar sig i just detta samband (Lakoff & Johnson, 1980, s. 9).

2.2 Ontologiska metaforer

För att hjälpa oss förstå och beskriva våra upplevelser ytterligare kan vi se dem som objekt eller ämnen (Lakoff & Johnson, 1980, s. 25). Genom att identifiera upplevelserna som objekt och ämnen blir det möjligt för oss att referera till dem, kategorisera, och i förlängningen även resonera om dem. Det är sådana fenomen som kallas för ontologiska metaforer. Som exempel kan upplevelsen av prishöjningar metaforiskt ses som ett objekt genom att nyttja ordet *inflation*.

INFLATION IS AN ENTITY

Inflation is lowering our standard of living.

We need to *combat inflation*.

Inflation makes me sick

Det går att se att när *inflation* beskrivs som ett objekt, låter det oss enklare referera och prata om upplevelserna, vilket visar hur ontologiska metaforer kan vara en nödvändighet för att det konceptuella systemet ska kunna hantera upplevelserna på ett rationellt sätt (Lakoff & Johnson, 1980, s. 26). I majoriteten av fallen så kommer dessa uttryck inte att ses som metaforer, vilket Lakoff och Johnson resonerar kan bero på att de ontologiska metaforerna fyller ett väldigt begränsat område och uppgift, som till exempel att referera till dem (Lakoff & Johnson, 1980, s. 27).

Den enklaste ontologiska metaforen att se är när begreppet inte bara beskrivs som ett objekt utan som en person. Genom att personifiera upplevelsen kan vi enklare relatera till det med typiska mänskliga motivationer och aktiviteter (Lakoff & Johnson, 1980, s. 33). Detta går att specificera ytterligare genom att beskriva objektet som en fiende, det vill säga att ge objektet en "agenda" (Lakoff & Johnson, 1980, s. 34). Genom att metaforiskt beskriva *inflation* som en fiende ger det oss möjligheten att *bekämpa inflationen*, alltså berättigar språkbruket de motåtgärder vi vill göra mot *inflationen*.

2.3 Definitioner och förståelse

Viktigt att ha i bakhuvudet när metaforer analyseras är hur orden har definierats. Ordböcker och andra verk för att definiera ord är inte förankrade i metaforiska konceptuella system (Lakoff & Johnson, 1980, s. 115). Som exempel går det att nyttja metaforen *LOVE IS MADNESS*. Om en skulle undersöka ordboken om ordet kärlek kommer definitioner som affektion, hängivenhet eller till och med sexuell önskan att dyka upp, men det påpekar inte alls hur vi kan se kärlek ur den metaforiska synvinkeln *LOVE IS MADNESS* (Lakoff & Johnson, 1980, ss. 115-116). De definitioner som lämpar sig bäst till *LOVE IS MADNESS* är troligare att hitta under ordbokens beskrivning av galen eller galenskap. Det belyser hur en metaforanalys främst måste utgå från hur en individ förstår sin upplevelse, inte hur den definieras (Lakoff & Johnson, 1980, s. 116).

2.4 Teori kritik

För det första är det viktigt att påpeka att Lakoff och Johnsons teorier om metaforer inte slutar här. Deras bok fortsätter att beskriva fler och mer nyanserade sätt att se på metaforen, däremot bedöms det som tagits upp ovan vara det vitala för just denna studie.

Att se metaforer som konceptuella system kan hjälpa att skapa en förståelse för hur och varför vi agerar på ett visst sätt som vi sett ovan. Men likt mycket annat inom språkvetenskapen och

lingvistiken är det svårt att skapa objektiva sanningar. Forskningen i den västerländska kulturen verkar alltid vilja leta efter sanningen, den objektiva sanningen (Lakoff & Johnson, 1980, s. 159).

Det blir i en studie som denna svårt, om inte omöjligt, att uppnå. Uppfattningar om saker och ting kommer att skilja sig mellan individer och kulturer vilket innebär att det som teorin visar i denna studie endast kan ses som indikationer eller möjliga påverkningar. Teorin kommer inte kunna ge ett definitivt svar med en objektiv sanning som alltid stämmer, vilket i slutändan blir en svaghet hos teorin.

Samtidigt kan det ses som en styrka att lyfta upp hur olika kulturer ser på metaforen och om kulturens egna "sanning". Teorin kan lyfta ur och visa att de olika militära kulturerna (amfibiekåren, infanteriet, pansartrupperna osv.) har olika sanningar angående sambandstjänsten.

2.5 Sammanfattning metaforer

Metaforer är ett verktyg för att hjälpa oss människor att förstå svårbegripliga, abstrakta idéer och andra ting genom att beskriva dem som något mer lättförståeligt. I vår process av att göra detta börjar vi indirekt att leva i dessa metaforer. Till exempel ser vi i vår kultur hur tiden metaforiskt förknippas med pengar och därmed blivit en värdefull resurs.

Vi har även sett hur objektifieringen och personifieringen kan hjälpa oss att förstå de abstrakta begreppen. När något abstrakt blir objektifierat eller personifierat kan människan enklare dra sambandet mellan det abstrakta och till exempel olika motiv eller känslor.

När metaforer analyseras kan de dessutom inte utgå från samma principer som när begrepp vanligtvis definieras. Begrepp och metaforer går i de flesta fall inte att definiera på samma sätt då metaforerna är högst upplevelsebaserade.

För att understryka vilken påverkan metaforer kan ha på till exempel lärandet väljer jag att avsluta teori avsnittet med ett citat från *Metaphors We Live By* (Lakoff & Johnson, 1980, s. 156):

"Metaphors may create realities for us, especially social realities. A metaphor may thus be a guide for future action. Such action will, of course, fit the metaphor. This will, in turn, reinforce the power of the metaphor to make experience coherent. In this sense metaphors can be self-fulfilling prophecies."

Metaforen skapar ett synsätt på saker och ting, och detta synsätt kommer fortsatt färga vårt agerande. Genom att nyttja metaforen kan vi omedvetet ha skapat en uppfattning som är så stark, att den i slutändan blir till sanning.

3. Metod

Som metod kommer denna uppsats att nyttja kritisk diskurs analys, med särskild inriktning mot metaforanalys. Materialet som kommer analyseras kommer bestå av intervjuer.

3.1 Kritisk diskursanalys

Den kritiska diskursanalysen och dess förgreningar har bland annat gemensamt att de grundar sig inom språkvetenskapen (Boreus & Bergström, 2018, s. 306). Detta gör praktiken till ett bra verktyg för att analysera metaforer.

Det kritiska i den kritiska diskursanalysen beskrivs i Textens mening och makt att bestå av tre olika kritiker. Den *text och diskursimmanenta kritiken* som analyserar motsättningar och spänningar, den *sociodiagnostiska kritiken* som analyserar praktiker i deras sammanhang och kontext i syfte att göra dem mer tydliga för läsaren, samt den *prognostiska kritiken* som ska bidra till en förbättrad kommunikation inom till exempel organisationer. En kritisk diskursanalys behöver inte genomgå alla kritiker under samma studie (Boreus & Bergström, 2018, s. 308) och denna uppsats kommer främst syfta till att bidra till en förbättrad kommunikation inom Försvarsmakten, det vill säga *prognostisk kritik*.

Diskursen i den kritiska diskursanalysen avser oftast något som kallas för *semiotiska praktiker*. Det betyder att diskursen är hur vi uttrycker oss i till exempel tal, skrift, kroppsspråk med mera. Vidare beskrivs den diskursen som en studie valt att analysera som ”en semiotisk praktik rörande något visst tema i ett avgränsat socialt sammanhang.” (Boreus & Bergström, 2018, s. 308). I fallet av denna studie blir den semiotiska praktiken talat språk, temat blir sambands-tjänst, och det sociala sammanhanget blir sambandsutbildning/utövning.

För att genomföra själva analysen behöver den aktuella diskursen ringas in, det vill säga materialet måste anskaffas. I detta fall kommer det att ske genom intervjuer med kadetter som genomfört en sambandsutbildning (mer om det nedan). Därefter blir målet för analysen att hitta olika mönster i intervjuerna som blir relevanta för den ställda forskningsfrågan. När dessa mönster identifierats kan arbetet med att beskriva vilken påverkan de har, börja (Boreus & Bergström, 2018, s. 313).

3.2 Metaforanalys

För att genomföra en kritisk diskursanalys eller mer specifikt en metaforanalys behöver först metaforen identifieras. Den metafor som identifierats och skall undersökas i denna uppsats är *SAMBAND ÄR SVART MAGI*.

För att säkerställa att den föreslagna metaforen faktiskt är en metafor finns det konkreta förslag hur du bör gå till väga. Du bör pröva huruvida uttrycket kan existera i andra sammanhang, samt om den bokstavliga tolkningen skulle bli underlig, absurd eller rent av falsk (Boreus & Bergström, 2018, s. 315). I fallet av *SAMBAND ÄR SVART MAGI*, så går det att se i andra sammanhang, så som i fantasy böcker och filmer. Dessutom skulle en bokstavlig tolkning av uttrycket innebära att signalister i Försvarmakten skulle nyttja trollstavar och besvärjelser som ”sambandus sammankopplus” för att säkerställa sambandet, vilket i sin tur vore fullständigt absurt. Det går därför att säkerställa att det identifierade uttrycket är en metafor.

3.3 Intervjuer

I denna uppsats kommer samtalsintervjuer att nyttjas till att inhämta materialet. Detta då samtalsintervjun beskrivs som bra att nyttja när du vill veta hur människor själva uppfattar sin värld (Esaiasson et al. 2017, ss. 262-263). Syftet är då att vi kan med samtalsintervjun få egna beskrivningar från de intervjuade som fritt kan definiera och utveckla sina tankar om ämnet. Vidare kommer intervjun ta formen av en respondentundersökning. Detta då vi enligt tidigare är ute efter respondenternas egna tankar kring ämnet (Esaiasson et al. 2017, s. 236). Det ger goda förutsättningar för att analysera metaforer med intervjuer eftersom den valda teorin kräver att analysera hur metaforen uppfattas av individer, inte hur den definieras i ordböcker. Med dessa inriktningar kan vi börja forma hur intervjuerna skall se ut.

3.3.1 Förförståelse

Esaiasson et al. föreslår ett antal förberedelser innan du ger dig ut på en samtalsintervjustudie (2017, ss. 266-267). Där ingår en förförståelse i studien och den tidigare forskningen samt etiska överväganden angående bland annat anonymitet.

Vad det gäller förförståelsen kan vi i den tidigare forskningen se att språket har en påverkan hos militära organisationer, både det officiella och det inofficiella språket. Det går därför att antaga att en liknande situation existerar i Försvarmakten. Dessutom ser vi i problemformuleringen hur språket beskrivs som en viktig del av lärandet, inte bara hos individen utan även hos organisationer. Det vill säga att det språk som instruktörer och befäl väljer att nyttja kan påverka soldaterna och därmed organisationen på kort och lång sikt. Vår förförståelse säger

alltså att metaforen ”**bör** ha en påverkan hos kadetternas lärande om sambandstjänst”. Däremot vet vi inte **hur** den påverkar och det blir det vi kommer hålla utkik efter i intervjuerna.

3.3.2 Etiska överväganden

De etiska övervägandena angående anonymitet är viktiga då de kan påverka hur trovärdig en studie kan vara (Esaiasson et al. 2017, s. 267). I detta fall bör inte anonymitet vara någon begränsning. Det som vi vill undersöka är inte beroende av individernas namn och samtliga respondenter kommer vara på samma steg i den hierarkiska trappan, det vill säga kadetter. När deras svar analyseras kommer därför inte namnet vara en avgörande faktor.

Det kommer dessutom göras tydligt i början av intervjun att det respondenterna säger kan komma att användas till studien. Det innebär att det är helt frivilligt att genomföra intervjun och om respondenten efter intervjun ångrar sig och inte vill att jag skall nyttja materialet måste jag följa dennes begäran (Esaiasson et al. 2017, s. 267).

Intervjuerna kommer att spelas in för att underlätta analysen med hjälp av röst-inspelning. Det möjliggör att lyssna om resonemangen och fräska upp minnet angående kontexter med mera. Under studiens gång är röst inspelningarna endast tillgängliga för analyseraren och handledare, och när studien avslutats kommer de att raderas, då de inte längre finns något syfte att ha kvar dem. Allt detta görs tydligt för respondenten i början av intervjun och respondenten presenteras med en samtyckesblankett som denne skriver under innan intervjun påbörjas.

Den färdigställda samtyckesblanketten går att se i Bilaga 1.

3.3.3 Val av respondenter

När förberedelserna är klara kan vi börja titta på valet av respondenter. Tre allmänna råd som kan ges vid respondentintervjuer är att intervjua främlingar, ett litet antal, och respondenterna skall inte vara experter inom ämnet (Esaiasson et al. 2017, s. 268).

Att intervjua ”främlingar” är främst för att upprätthålla den vetenskapliga distansen i intervjun, det vill säga att det sköts på ett professionellt sätt där frågorna kan gå på djupet utan att en massa förutfattade meningar dras för att jag känner individen (Esaiasson et al. 2017, s. 268). I detta fall innebär det att de kadetter som intervjuas bör inte ingå i min kärngrupp av vänner. Däremot bör inte kadetter med ett mer kollegialt förhållningssätt vara någon begränsning.

Antalet intervjuade går inte att i förväg bestämma utan kommer vara baserat på den teoretiska mättnaden. Metodpraktikan nämner att den beprövade erfarenheten angående teoretisk mättnad brukar ligga runt tio personer (Esaiasson et al. 2017, s. 268). Det innebär att intervjuerna

kommer genomföras till dess att nya relevanta tankar och uppfattningar om metaforens påverkan slutar dyka upp.

Det sista rådet om att inte intervjua experter handlar om att respondentintervjuns karaktär är ute efter tankar och upplevelser hos respondenterna, och medan det kan vara intressant att intervjua en expert måste det värderas om det är nödvändigt kopplat till frågeställningen och problemformuleringen (Esaiasson et al. 2017, s. 269).

Kopplat till problemformuleringen och frågeställningen är det i denna studie relevant att intervjua främst de som inte klassas som ”experter”. Detta då de troligtvis endast genomfört en grundlig utbildning i sambandstjänst, som bör vara lika på alla regementen, och om metaforen då påverkat kadetterna under denna grundliga utbildning får vi en bra mätstock på hur utbrett det är inom organisationen. Däremot kan det vara intressant att se hur ”experterna” uppfattar metaforens påverkan när individen tagit sig längre i sin sambandsutbildning. Det kan därför genomföras intervjuer hos ”experter” efter de ”vanliga” för att se om en det finns en skillnad.

Valet av respondenter kommer med informationen ovan gå till enligt följande.

Kadetten skall inte ingå i intervjuarens kärngrupp med vänner.

Kadetten skall ha genomfört grundlig sambandsutbildning.

Kadetten klassas som expert om denne genomfört utbildning som sambandssoldat, radiolänksoldat, jobbat med samband som befattning eller genomfört VFU på LedSS. Experter prioriteras sist och intervjuas i mån av tid.

3.3.4 Intervjuguide

För att underlätta i intervjuerna kommer en intervjuguide att skapas, som kommer hjälpa med att hålla intervjun vid liv. Viktigt att tänka på vid konstruktionen av intervjuguiden är dess innehåll, det vill säga hur den relaterar till problemet och frågeställningen, samt dess form, hur intervjun blir till ett dynamiskt samtal (Esaiasson et al. 2017, ss. 273-274). Vidare så bör intervjun innehålla inledande, tematiska, uppföljning, direkta och tolkningsfrågor som kommer vara grunden i hela intervjun (Esaiasson et al. 2017, ss. 274-275).

Den inledande delen är till för att sätta stämningen på intervjun och se till att få det administrativa överstökat och i detta fall innebär det att kadetten skriver under en samtyckesblankett, syftet med studien förklaras och jag som intervjuare skall få en bakgrund till hur mycket erfarenhet kadetten har till sambandstjänst.

Därefter kommer de tematiska frågorna som är då respondenten ska få tala så fritt som möjligt om ämnet och som kommer stå för kärnan i analysen utav materialet senare (Esaiasson et al.

2017, s. 274). Det är alltså här som kadetterna kommer prata om sina upplevelser och tankar om metaforen och dess påverkan. Frågorna kommer vara öppna och kopplade till metaforen eller sambandstjänsten för att få så nyanserade svar som möjligt. Det är här intervjun främst kan skilja sig mellan respondenter, då det inte går att förutse dennes tidigare erfarenheter med mera. Frågorna ligger mer som grund och kan alltså komma att förändras beroende på situationen.

Om vi är inne och nosar på något intressant men inte riktigt når hela vägen kommer uppföljningsfrågor att nyttjas. Uppföljningsfrågorna är knutna till de tematiska frågorna för att få fram mer innehållsrika svar. De kan ta formen av att be respondenten utveckla vidare ett resonemang eller beskriva en situation.

De direkta frågorna nyttjas om vi på ett tema inte har nått pudelns kärna och kan då hjälpa till att få svar på saker som helt enkelt inte kommit upp under samtalet (Esaiasson et al. 2017, s. 274). Dessa frågor blir spontana och kan variera beroende på vad varje respondent valt att prata om.

I slutet av intervjun och vid osäkerhet om jag förstått respondenten korrekt kan jag nyttja tolkande frågor så som ”menar du att?” och så vidare. Då har respondenten möjlighet att se att min tolkning av deras resonemang stämmer (Esaiasson et al. 2017, s. 275).

Den färdigställda intervjuguiden går att se i Bilaga 2.

3.3.5 Analys av material

För att analysera intervjumaterialet kommer ett teoretiskt ramverk nyttjas och styrkas med hjälp av citat från respondenterna. Det går att likna med *kartläggningsmetoden* där relevanta aspekter av ett fenomen ringas in och svar till dessa fenomen sökes efter i respondenternas svar (Esaiasson et al. 2017, s. 281). Däremot skiljer det sig något då ”kartläggningen” som kommer göras är i formen av ett konceptuellt metaforiskt system och ontologisk metafor som diskuteras i teoriavsnittet. När dessa mönster upptäckts kommer de styrkas och belysas av citat från respondenterna. Därefter resoneras det kring vad dessa mönster kan ha för påverkan på kadetternas lärande i syfte att svara på frågeställningen.

Trots att analysen nyttjar ett teoretiskt ramverk för att hjälpa oss förstå metaforen så kan analysen beskrivas vara av en induktiv karaktär. Det innebär att det är respondenternas svar som är överordnade teorin i syfte att förklara eller generera ny kunskap (Esaiasson et al. 2017, s. 285). Teorin fungerar alltså som ett verktyg för att förstå hur de eftersökta mönstren kan upptäckas.

3.4 Metoddiskussion

Den valda metoden gynnar studiens syfte väl. Diskursanalysen är väl beprövad inom språkvetenskapen och blir ett lämpligt sätt att se påverkan av metaforen. Dessutom används intervjuer till att anskaffa material då metaforen i fråga är en talad tradition och inte används i samma utsträckning inom text. På senare tid och med tillgången till social media verkar dock metaforen bli mer aktuell inom skrifter. För denna studie bedöms dock intervjuer vara tillräckligt. Viktigt att tänka på med diskurs och metaforanalyser är att även de har svagheter. Då materialet behöver analyseras av mig kommer det även innebära att någon sorts tolkning kommer att göras från min sida. Här kommer min kunskap om ämnet vara avgörande för att tolka vad som är det viktiga att analysera, vilket indirekt gör studien mindre objektiv (Boreus & Bergström, 2018, s. 341). Slutsatserna som dras från studien är baserade på den information som delges från intervjuerna, alltså kan vi inte generalisera bortom de respondenter som undersökts och objektiva sanningar kommer inte kunna presenteras. Däremot kan vi få en uppfattning om enskilda mönster.

Vidare finns det forskare som ifrågasätter huruvida metaforen faktiskt rotar sig i det undermedvetna och skapar tankemönster. De påstår att metaforanalysen lägger all vikt på huruvida metaforer påverkar det konceptuella, i stället för att analysera hur planerade metaforer nyttjas för att påverka individer. Nyare studier tenderar däremot stärka påståendet om metaforenas konceptuella grund (Boreus & Bergström, 2018, ss. 341-342). I detta fall görs bedömningen att den valda metaforen inte är planerad för att påverka någon, då det inte upplevs finnas ett syfte med en agenda att vare sig stärka eller fälla något.

Angående validiteten beskrivs den som en av de mest centrala problemen, då frågor och problem ofta formuleras på den teoretiska nivån medan undersökningen i sig oftast genomförs på en operationell nivå (Esaiasson et al. 2017, s. 58). Kraftigt sammanfattat kan validiteten i en studie förklaras genom huruvida den mäter det som den påstår sig mäta.

I denna intervjustudie kommer mycket av validiteten visas under analysstadiet där mycket tid kommer läggas till att tolka och värdera huruvida respondentens svar faktiskt är kopplat till problemet och frågeställningen. Samtidigt är det viktigt att minnas att då studien undersöker olika individers egna upplevelser kan resultat skilja markant beroende på individ. Både analyseraren och så småningom läsaren behöver värdera om resultatet verkligen mäter rätt.

4. Analys

4.1 Genomförande intervjuer

Totalt genomfördes nio intervjuer. Fem av intervjuerna genomfördes med kadetter utan en längre sambandsutbildning och fyra med kadetter som kan klassas som experter. Detta då det upplevdes att de ordinarie respondenterna snabbt uppfyllde teoretisk mättnad, det vill säga att samma argument och tankar dyker upp. I analysen kommer de representeras som R1 till och med R5 samt E1 till och med E4.

Intervjuerna genomfördes med intervjuguiden som stöd vilket innebar att respondenterna hade liknande frågor, men inte nödvändigtvis exakt samma, då det anpassades efter respondenten och under intervjuens gång. I genomsnitt varade intervjuerna runt 25 minuter.

4.2 Samband som konceptuellt metaforiskt system

Det som analyseras i intervjuerna är huruvida kadetternas uppfattning och vilja att lära sig mer om sambandstjänsten har påverkats av metaforen svart magi. I syfte att kunna se och tolka dessa påverkningar ställs metaforen *SAMBAND ÄR SVART MAGI* upp som ett konceptuellt metaforiskt system och därefter ontologisk metafor, liknande så det beskrivits i teori kapitlet, med stöd av material från intervjuerna.

4.2.1 Samband är svart magi

Ett begrepp för att slippa gå in mer ingående hur saker och ting funkar, det här behöver ni inte veta, det är svart magi. – R5

Men det var också vissa saker där det var sådär äh, det här är svart magi, låt det bara vila en stund så kommer vi tillbaka till det, så kanske det funkar, och ibland gjorde det ju det! – E1

Antingen är det att instruktören inte själv vet eller så är det att dom anser att vi är på för låg nivå för att förstå vad som egentligen händer och då är det lättare att bara säga att, gör inte det här för då händer svart magi. – R4

Det är ju när man inte förstår hur saker funkar, eller varför saker inte funkar, och då säger man bara, ja det är svart magi – R1

Varför måste man synka radio apparaterna, nej men det är svart magi – E4

Metaforen *SAMBAND ÄR SVART MAGI* visar sig efter intervjuerna med kadetterna vara något som de alla kommit i kontakt med. När kadetterna frågas i vilken kontext de stött på metaforen är det snabbt många som beskriver situationen av utbildning för att förklara något som kan ses som väldigt abstrakt. Metaforer används som vi diskuterat i teorikapitlet för att beskriva något abstrakt på ett sätt som en mindre insatt person kan begripa och samband är inget undantag. Uppfattningen hos kadetterna är att instruktörer som nyttjat metaforen svart magi har gjort det i ett sådant syfte.

Jag tror begreppet ersätter okunskap egentligen. – R1

Jag tror det handlar mycket om oförståelse, man ser det som svårt och därför vill man inte ta i det. – E2

Men vid frågan om det kan finnas fler anledningar är många kadetter inne på konceptet att det även kan nyttjas för att dölja sin egen okunskap. Svart magi verkar då bli en skämtsamt ursäkt för att instruktören inte själv vet eller förstår sig på ett fenomen.

Eller så har personen bara inte tid att förklara för att vi kanske inte kommer förstå. – R3

Känns som en ursäkt för att inte gå in på detalj för hur saker och ting fungerar. – R2

För att majoriteten av tiden behöver man inte veta allting, men ska du vara en duktig sambandstekniker eller sambandssoldat måste du ha en viss förståelse. – E2

Även argumenten om att det används för att spara tid på något som bedöms som icke relevant lades upp på bordet. Ur ett rimlighets perspektiv kommer inte alla behöva veta hur signalens väg fungerar till exempel och svart magi blir då ett uttryck för att ”det här behöver ni inte veta”. Den nyttjas alltså för att sammanfatta något på ett snabbt och effektivt sätt där djupare kunskap inte krävs.

Men påverkar metaforen oss mer långtgående? När något abstrakt beskrivs som svart magi kommer det att skapa uppfattningar hos de som blir utlärd. Respondenterna har fått varierande uppfattningar om hur det påverkat dem, där vissa ser det som något intressant medan

andra ser det som något avskräckande eller bortförklarande, till exempel att det här behöver jag aldrig lära mig.

För att konkretisera hur svart magi kan ha påverkat kadetterna kommer ett metaforiskt konceptuellt system att skapas.

4.2.2 Samband är ett mysterium

kanske skapa en nyfikenhet hos dom man utbildar ... varför sa han att det var, att de var just svart magi, vad är det som faktiskt händer, så kanske man får extra frågor efteråt. – R3

Jag tror det hade varit bättre om man hade kunnat förklara det i stället, när någon frågar varför man synkar till exempel ... så att man avmystifierar det kanske. – E3

Det ligger något i svart magi som är mystiskt. Mysterium i sig kan vara lockande och människor har sedan urminnes tider ägnat sig åt att försöka förklara det de inte riktigt förstår. Respondenterna visar att mysteriet som den svarta magin skapar kan både intressera och skrämja bort. Genom att beskriva sambandet som svart magi har uppfattningen om en olöslig gåta skapats, där vissa ger sig ut på äventyret för att lösa den, medan andra accepterar det faktum att det inte går att lösa.

det handlar om människor som vill göra det omöjliga, alltså det finns inte en chans att vi kan prata med varandra när vi är så här långt ifrån varandra, och sen så vill man vara den som bara fixar det, så det går ändå. – E1

folk som är bra på problemlösning, kunna lösa saker. – R2

I stället för att försöka förstå så avfärdar man det och jag tror att svart magi som metafor eller koncept är att man avfärdar det mer än vad man försöker förklara det. – E2

Det är ingen idé att grotta sig ner i samband för det är ändå svart magi, jag kommer aldrig förstå hur det funkar. – R5

Ni kommer inte förstå detta, nej ni ska inte förstå detta. Det tror jag dödar intresset för att lära sig mer om samband. – E4

Samband som mysterium skapar då en skara med problemlösare med motivationen att lösa gåtorna. De som tolkar den svarta magin på detta vis kan komma att vara drivande i innovationen och utvecklingen av sambandssystem och på lång sikt kan påverka hur framtidens sambandssystem ser ut inom Försvarsmakten.

Samtidigt skapar samband som mysterium en skara av människor som inte alls får något intresse för samband. Svart magi kan tolkas som något oförklarligt, en gåta som inte går att lösa, och motivationen för att försöka gör ett magplask. De som tolkar den svarta magin på detta sätt kommer troligtvis inte att engagera sig inom sambandsskrået, vilket inte är ett problem i sig. Däremot om denna uppfattning av sambandet förs vidare till nästa kull kan det påverka hur framtidens Försvarsmakt ser på samband och därmed påverka dess utveckling på en organisatorisk nivå.

4.2.3 Samband är övernaturligt

Han skrev en lathund åt oss en gång, i högst skämtsamt syfte, där varannan punkt var dansa antingen regndans eller dansa soldans. – E1

Men så är det ju med allting som inte är super konkret i Försvarsmakten ... det är något konstigt som händer och det är ingen som förstår varför och antingen så funkar det eller så funkar det inte ... då är det så, tills månen står rätt typ, då kanske det funkar igen. – E2

så ibland funkade inte televäxeln till exempel som den skulle, och sen så helt plötsligt började den göra det, och då pratade man om TS¹-spöket. – E3

Att svart magi har starka kopplingar till det övernaturliga är inget konstigt och det tar sig uttryck i hur vi pratar om problematiken kring sambandet. När sambandet inte fungerar är det enkelt att vända sig till det övernaturliga då det tar bort ansvaret från individen. Inte längre är det signalisten som misslyckats med sin uppgift, utan det är spöken från gångna signalister som stör signalen.

Vidare blir uppfattningen om sambandet som något övernaturligt också ett skäl till att inte behöva lära sig mer. Då det övernaturliga inte går att förklara hur det sker så är det också logiskt att inte förstå hur det faktiskt fungerar. Ingen förväntar sig att signalisten ska veta hur ett

---

¹ TS avser TS-9000, ett sambandssystem i Försvarsmakten.

spöke hanteras, så varför skulle då signalisten veta hur ett sambandsbrott hanteras? Det här är svart magi vilket gör det helt logiskt att inte förstå.

Det innebär alltså att en soldat kan acceptera det faktum att information uteblir under till exempel en utbildning. Då det beskrivs som svart magi kan helt enkelt individen uppfatta att det inte går att förklara oavsett om denne är intresserad i ämnet eller inte.

Vi hade ju en instruktör som var civilanställd på LedR som hade en namnbricka där det stod RaMag, alltså Radio Magiker ... för han var ju den här allvetande personen ... som har jobbat med radio hela livet, han tycker det är det bästa som finns i världen. – E2

Eftersom att man då uppenbarligen behärskar det här radiosystemet, som är svart magi, då höjer man ju sig själv litegranna, för då behärskar ju jag svart magi. – E1

Det här är så svårförklarligt att jag tänker inte ens försöka, vilket gör att man sätter sig själv lite på en hög häst. – E4

Samtidigt skapar uppfattningen av samband som övernaturligt en status hos de som behärskar denna kunskap. Plötsligt blir stabens sambandsofficer likvärdig Oden allfader med sin kunskap, och kan förmedla denna i kryptonycklar och frekvenspaket. Det påverkar alltså vår syn på de som har kompetensen inom sambandet och i bästa fall ses det som något bra, en ovärderlig resurs för förbandet. I värsta fall kan individen som utsetts till stabens ”magiker” förknippas med något smutsigt, tabu belagt och näst intill ockult.

Just ordet svart magi innebär ju att det ... inte är något du gör ... det är något som är lite tabu belagt. – E4

Det ockulta och svart magi med häxor och sånt det är ju väldigt synonymt. – E3

Då tänker jag någon sorts voodoo grej liksom... lite mer spirituell och religiös kanske. – R1

Slutligen är det värt att nämna hur respondenterna reagerade på SoT:ens² förbandssymbol. Då bilder är en del av de semiotiska praktikerna är även de intressanta att undersöka och hur de kan ha en påverkan på kadetterna.

Symbolen upplevdes visa starka kopplingar till svart magi, där respondenterna nämner saker som djävulen, ritualer, det ockulta och mörka källare med tända ljus. Vid frågan om huruvida de tror symbolen är en referens till *SAMBAND ÄR SVART MAGI* visas dock spridda svar. Det finns en uppfattning om att det är det exakta syftet med symbolen, för att visa ”här är eliten av häxkonster”, men det finns även en uppfattning om att det mer anspelar på hur hemliga förbandet är och att de jobbar i skuggorna, vilket kan kopplas till *SAMBAND ÄR ETT MYSTERIUM*.

Den upplevda påverkan av symbolen är spridd även den. Likt med argumentet om att *SAMBAND ÄR ETT MYSTERIUM* kan symboliken både locka och skrämja bort, och är helt beroende på individen i fråga.

4.3 Samband som ontologisk metafor

Radiovågor är ett fenomen som många har hört talas om men då det inte går att se radiovågor med blotta ögat blir det ofta beskrivet som något abstrakt, något som finns omkring oss hela tiden. Det är dessa vågor som de flesta tänker på när de tänker på Försvarmaktens sambands-system.

Men det är ju lite svårt att ta till sig, det är så jädra abstrakt. – E2

Svart magi är ju också en förenkling av det, vi tar ju ett tekniskt komplext (ibland), system eller fenomen, och sen så dummar man ner det, och sen så gör man det till svart magi. – E1

För att konkretisera fenomenet radiovågor är det naturligt att göra om det till en ontologisk metafor så att vi sedan kan kategorisera och referera till det på ett enklare sätt. Fenomenet blir alltså gripbart då det inte längre är ett naturfenomen, utan i stället ett ämne eller objekt vi kan diskutera runt. Det är hjärnans sätt att göra det rationellt.

En tydlig fördel med detta är just förenklingen. En kadett med begränsad förståelse för fenomenet samband och radiovågor kan enklare diskutera runt ett bestämt och kategoriserat ämne som inte är lika abstrakt. Däremot är det ifrågasättbart ifall den ontologiska metaforen svart

---

² Sektionen för Operativ Teknik. För bild se Bilaga 2

magi är lämplig för att ersätta detta. Respondenterna visar tydligt att metaforen svart magi inte tydliggör någonting. Alltså går det att argumentera för att det abstrakta i fenomenet radi-ovågor ersatts av något minst lika abstrakt och svårt att förstå, svart magi.

Det här är svart magi, man gör saker och saker sker. – E4

... så det kan va ett skönt sätt att bara flytta bort ansvaret från en själv som brukare till att det är radiosystemets fel. – E1

Skulle väl beskriva det som omständigt, det känns som att det alltid är någonting som krånglar. – R5

Så länge det funkar så spelar det ingen roll om jag vet hur det funkar eller inte. – E3

Än så länge är den ontologiska metaforen svart magi svår att upptäcka. Att referera, kategorisera och identifiera samband som svart magi är generellt inte sett som metaforiskt vilket kan bero på att det sker i så begränsade och unika fall. Det ökar inte förståelsen om ämnet bara för att den svarta magin objektifierats.

För att försöka se djupare på hur den ontologiska metaforen svart magi kan påverka kadetterna kommer därför svart magi att personifieras.

När sambandet inte fungerar kan det bero på en uppsjö av olika saker. Om sambandsoperatören därför inte kan lösa problemet är det en naturlig reaktion att försöka personifiera det. När svart magi personifieras innebär det att vi genast kopplar vissa beteenden till detta.

”Att krångla” är ett typiskt mänskligt beteende som uppstår i olika grad hos individer och i fallet ovan kan vi se hur det är den svarta magin som krånglar. Påverkningar för detta hos individen är att den troligtvis kommer försöka hantera krånglet på samma sätt som den hade gjort med en människa.

Ytterligare kan vi se att den svarta magin personifierats då det pratas om att skjuta bort ansvar och hur många av respondenterna beskrivit det som ”saker bara sker”. Det här ger intrycket av att den svarta magin är en person eller varelse med egen fri vilja. En person med egen fri vilja är därför inte lika enkel att kontrollera. Sambandet generellt är något som har förklaringar till varför det inte fungerar i den valda stunden, men om det beskrivs som något med en egen fri vilja är det inget en sambandsoperatör kan påverka.

5. Avslutning

Den 17 april 2023 skriver Höjentorp kompani³ lite skämtsamt på sin instagram sida ”RAP⁴ är inte en konstform, det är häxkonst. Och Höjentorp är P4:as Hogwarts.”. Kompaniet anammar bilden av sambandet som svart magi och använder den för att nå ut till allmänheten på ett lätt-samt och lustigt sätt. Men finns det något djupt rotat i deras metaforiska uttryck och påverkar den vår inställning till samband omedvetet?

Den tidigare forskningen påvisade hur både formellt och informellt språkbruk kunde påverka militära organisationer (Spolsky, 2009) (God'sgift & Eyo, 2022) (Pawelczyk, 2021) (Strand & Berndtsson, 2015) (Cook, 2013) genom diverse reglementen och skrivelser samt jargong, slang och svordomar. Däremot har inte mycket forskning angående metaforens påverkan på militära organisationer genomförts ännu.

Med hjälp av ett teoretiskt perspektiv på metaforer och hur de är uppbyggda i våra konceptuella system samt en analys av kadetters intervjusvar genom detta perspektiv, har denna studie visat på indikatorer för hur metaforen *SAMBAND ÄR SVART MAGI* kan påverka kadetternas lärande om sambandstjänsten inom Försvarsmakten. Genom att ställa upp materialet enligt teorin kunde vi enklare få en förståelse för hur metaforen påverkar kadetterna, inte bara yt-mässigt utan även på djupet, där metaforen omedvetet kan skapa diverse uppfattningar. Efter analysen visade sig metaforen påverka på flera olika plan.

På ena sidan av myntet så kan mysteriet av den svarta magin ge positiva påverkningar, där den väcker nyfikenhet och viljan att fortsätta utforska fältet som är samband. Samtidigt kan den svarta magin vara avskräckande eller förkastande då den ger intryck av något övernaturligt och oförklarligt.

Metaforen kan höja individer eller grupper och skapa en samhörighet då de som är kompetenta inom området blir en ovärderlig resurs som behärskar den svarta magin. Samtidigt kan den sänka samma individer och grupper då ingen riktigt vet vad det är dom där ”magikerna” pysslar med. Även detta kan påverka kadetternas vilja att fortsätta utvecklas inom sambandsområdet, då det kan bli en fråga om vad de vill förknippas med.

Metaforen kan även påverka kadetterna då den kan ge intryck av att samband inte är något vi kan kontrollera. Det innebär att syftet med att fortsätta utbilda sig inom sambandsskrået är onödigt då sambandet ändå har egen fri vilja, ibland fungerar det och ibland inte. De som väl

---

³ Brigadledningskompaniet på P4.

⁴ Radio Anslutnings Punkt.

tar steget ut i sambandsvärlden får lära sig hantera ett fenomen som kan upplevas gå sin egen väg. Återigen är det högst individbaserat huruvida det påverkar enskild kadett.

Trots att metaforen svart magi kan ha olika påverkningar beroende på individen går det att belysa dess påverkningar på det organisatoriska lärandet för Försvarsmakten. Samtliga respondenter hade kommit i kontakt med metaforen, men viljan att fortsätta nyttja metaforen vid vidare utbildning varierade. Generellt verkar regementen och befattningar där samband inte ligger i fokus vara mer benägna att nyttja svart magi som metafor, då det underlättar för instruktören.

Det kan innebära att i längden kommer glappet mellan ”sambandsmagiker” och övriga befattningar inom Försvarsmakten bli ännu större och öka påverkan av ovanstående resonemang. De som utsätts för metaforen svart magi och sedan fortsätter jobba på samma regemente är därför troliga att föra traditionen av svart magi vidare. Enligt organisatoriskt lärande kommer därför metaforen att förstärka sig själv och leva kvar en lång tid framöver.

Men behöver det vara så? I den tidigare forskningen kunde vi se att militära organisationer bör ha fördel med att hantera deras språkbruk på grund av dess hierarkiska natur, vilket innebär att till exempel utbildningspaket kan standardiseras, även vilket språkbruk som skall nyttjas inom dem (Spolsky, 2009).

Däremot visar den tidigare forskningen även att det kommer uppstå inofficiellt språkbruk oavsett om det regleras av handböcker och instruktioner. Likt hur slang och svordomar uppstod på västfronten (Cook, 2013) och dess bieffekter av gruppsammanhållning, uteslutning med mera, kan metaforen svart magi agera för att binda ihop grupper med samma förståelse för fenomenet, men också för att utesluta de som inte förstår, vilket i sin tur ytterligare förstärker effekten av det organisatoriska lärandet, på både gott och ont.

Det teoretiska ramverket som Lakoff och Johnson (1980) bidragit med har tydliggjort att det metaforiska systemet *SAMBAND ÄR SVART MAGI* existerar då vi i intervjuer till exempel kan se hur sambandet *spökar*, och hur *månen måste stå rätt* för att det ska fungera. En förståelse för hur metaforer påverkar vårt sätt att tala och uppfatta fenomen kan vara avgörande för att lägga grunden i det organisatoriska lärandet.

Med den teoretiska förståelsen kan instruktörer och befäl själva avgöra huruvida de kan anpassa sitt metaforbruk och därmed enklare förstå om de i sina vardagliga uttryck påverkar de

som utbildas. Det ger även en bättre förmåga för instruktörer och befäl att avgöra om metaforen i fråga hjälper eller stjälper. Gällande metaforen svart magi visar studien att instruktören eller befälet kan behöva ha en viss fingertoppskänsla och anpassa sitt språkbruk omkring samband utefter vilka som utbildas.

Militära diskurser är något som fortsatt måste undersökas för att få en förståelse för hur de påverkar både generellt men även specifikt Försvarmakten. Förslag på detta kan inledningsvis vara att undersöka metaforen svart magi hos värnpliktiga och om det påverkar deras fortsatta engagemang i sambandsskrået. Även en diskurs om hur samband och svart magi framställs i andra semiotiska praktiker såsom på sociala medier, i bilder, eller andra skrifter är relevanta. Vidare kan andra metaforer inom Försvarmakten undersökas, till exempel om metaforen ”granatapa” påverkar hur gemene granatkastarsoldat uppför sig och deras inställning till jobbet. Slutligen så är det fortsatta arbetet med militära diskurser som helhet en viktig del av den vidare forskningen, det vill säga att diskurser om slang, jargong, svordomar är minst lika relevanta för att se hur språkbruket påverkar vår organisation.

Words are, in my not-so-humble opinion, our most inexhaustible source of magic. Capable of both inflicting injury, and remedying it. – Albus Dumbledore (J.K. Rowling)

Det kanske ligger något i Dumbledores sista konversation med Harry Potter, den riktiga magin ligger i orden vi nyttjar, med både förmågan att skada och läka. Denna studie har visat indikatorer på hur metaforen svart magi kan både hjälpa och stjälpa lärandet inom sambandstjänsten. Detta blir högst relevant för yrkesutövningen då en officer måste vara medveten om att språkbruket som nyttjas till soldaterna kommer att påverka deras uppfattning om ämnet. Det som soldaterna lär sig tidigt i sin karriär kan vara avgörande för fortsatt engagemang och alla officerare behöver vara medvetna om detta. Men bör då metaforen svart magi fortsatt få nyttjas inom sambandstjänsten?

Att bannlysa eller censurera metaforer är ingen lösning på något som inte ens behöver vara ett problem, däremot behöver vi vara uppmärksamma på hur vi uttrycker oss. Den största lärdomen att ta med sig från studien är inte hur just metaforen svart magi påverkar sambandstjänsten, utan hur enkelt en simpel metafor kan göra avtryck på vår Försvarmakt.

Litteraturförteckning

- Boreus, K., & Bergström, G. (2018). *Textens mening och makt*. Lund: Studentlitteratur.
- Cook, T. (2013). Fighting Words: Canadian Soldiers' Slang and Swearing in the Great War. *War in history*, 20(3), 323-344.
- Crossan, M. M., Lane, H. W., & White, R. E. (1999). An Organizational Learning Framework: From Intuition to Institution. *Academy of Management Review*, 522-537.
- Esaiasson, P., Mikael, G., Henrik, O., Ann, T., & Lena, W. (2017). *Metodpraktikan* (5:e uppl.). Wolters Kluwer.
- Försvarsmakten. (2016). *Handbok Armé - Brigad*. Stockholm.
- Försvarsmakten. (2016). *Handbok Samband grunder*. Stockholm.
- Försvarsmakten. (18 December 2020). *Försvarsmakten*. Hämtat från Aktuellt: <https://www.forsvarsmakten.se/sv/aktuellt/2020/12/sa-vaxer-forsvarsmakten/>. (hämtad 2023-03-15)
- Försvarsmakten. (2021). *Lärobok Pedagogiska Grunder Arbetsversion*. Stockholm.
- God'sgift, U., & Eyo, M. (2022). Tomorrow May Not Be Yours: Military Slang and Jargon as Linguistic Performance in Nigeria. *Language Matters*, 53(3), 91-111.
- Jenne, N. (2022). Narratives Around Civil-Military Cooperation: How Institutionalized Discourse Influence Learning in Peace Operations. *Armed forces and society*, 1-25.
- Lakoff, G., & Johnson, M. (1980). *Metaphors We Live By*. Chicago och London: University of Chicago Press.
- Pawelczyk, J. (2021). Unpacking the Complexity of Gender Integration in the U.S Military Using Discourse Analysis: The Case of Servicewomen's Talk Around Having to Prove Themselves. *Studia Anglica Posnaniensia*, 56(1), 551-577.
- Spolsky, B. (2009). *Language Management*. New York: Cambridge University Press.
- Strand, S., & Berndtsson, J. (2015). Recruiting the "enterprising soldier": military recruitment discourses in Sweden and the United Kingdom. *Critical military studies* 1(3), 233-248.

BILAGA 1. Informations och-samtyckesblankett vid behandling av personuppgifter i samband med studentarbete

För att behandla personuppgifter måste det inhämtas ett samtycke som på ett tydligt och klart sätt talar om vilka uppgifter som kommer samlas in och vad de ska användas till. Denna informations och-samtyckesblankett förklarar hur personuppgifterna kommer att behandlas samt innehåller kontaktuppgifter.

Personuppgifterna behandlas med **ditt uttryckliga samtycke**. Deltagande i studien är helt frivilligt. Du kan när som helst återkalla ditt samtycke utan att ange orsak. Om du inte samtycker till personuppgiftsbehandlingen kan du göra det utan att drabbas av negativa konsekvenser.

Hur kommer personuppgifterna användas?

Studien genomförs inom ramen för kursen Självständigt Arbete på Officersprogrammet. Studien är en examinationsuppgift och kommer redovisas som en uppsats. Resultatet kommer presenteras med intervjuцитат och observationsanteckningar från intervjuer. Studien kommer samla in din ålder, kön och före detta förbandtillhörighet i syfte att kunna jämföra med andra respondenter. När resultatet presenteras kommer det inte kunna härledas till enskild person. I övrigt är intervjun anonym. Intervjuerna kommer handla om metaforer och dess påverkan inom Försvarmakten. Det förväntas inte ta längre än 20 minuter.

Hur skyddas och lagras dina personuppgifter?

Personuppgifterna kommer vara lagrade på dator samt mobiltelefon, båda med elektroniska lås. Intervjun röst-inspelas in i syfte att möjliggöra enklare analys. När uppgiften examinerats raderas alla röst-inspelningar och personuppgifter.

Dina rättigheter

Behöver du få felaktiga uppgifter rättade, komplettera med saknade uppgifter (rättelse) eller ångrar du ditt samtycke (återkallelse) kan du i första hand kontakta ansvarig student och/eller dennes handledare (se kontaktuppgifter nedan). Du kan även vända dig till FHS dataskyddsombud på dataskyddsombud@fhs.se.

Kontaktuppgifter till ansvarig(a) student(er) och handledare

Krigsvetenskap   Försvarshögskolan

Sebastian Larsson   sebastian.larsson@fhs.se

Jan-Erik Skarp   stu20343@student.fhs.se

Personuppgiftsansvarig är Försvarshögskolan, tel. 08-553 425 00 vx. E-post registrator@fhs.se

Vill du veta mer om hur FHS som myndighet hanterar personuppgifter, se.

<https://www.fhs.se/om-forsvarshogskolan/kontakta-oss/om-webbplatsen/personuppgifter-pa-forsvarshogskolan.html>

Om du inte är nöjd med hur Försvarshögskolan hanterar dina personuppgifter har du alltid rätt att lämna klagomål till integritetsskyddsmyndigheten (IMY) via e-post imy@imy.se eller telefon 08-657 61 00. Genom mitt undertecknande nedan bekräftar jag att jag har tagit del av ovanstående information och är införstådd med hur mina personuppgifter kan komma att behandlas. Jag är medveten om att mitt deltagande är helt frivilligt och att jag kan avbryta mitt deltagande i studien utan att ange någon orsak.

Ort och datum

Namnförtydligande

Jan-Erik Skarp
228 komp.

05-05-2023

Underskrift

BILAGA 2. Intervjuguide

Inledning: Syfte med denna intervju är att undersöka hur du uppfattar metaforer och hur det kan påverka din syn på sambandstjänst inom Försvarsmakten. Intervjun kommer vara upplagd med ett antal frågor som handlar om sambandstjänst och metaforer, och du kommer få prata fritt om dina tankar i det området. Intervjun kommer spelas in i syfte att jag ska kunna gå tillbaka och analysera vad som sägs, men kommer när studien är klar att raderas. Det är i övrigt anonymt. Jag kommer ta anteckningar på intressanta saker jag hör eller tidpunkter för att underlätta analysen senare. Några frågor innan vi börjar?

Tema 1: Erfarenhet i sambandskrået

Vad är din tidigare erfarenhet av sambandstjänst?

- Vad visste du om sambandstjänst innan utbildningen? vad vet du nu?
- Vad bestod utbildningen av? Vad tyckte du om utbildningen då? (svårt, tråkigt?)
- Hur beskrevs utbildningen av instruktören? Av de som genomförde utbildningen bredvid dig?
- Har du varit i kontakt med samband efter utbildningen? Kan du beskriva dina upplevelser då?

Hur ser du på att jobba inom sambandskrået i framtiden?

- Varför/varför inte?

Vad förknippar du med sambandstjänst?

- Vilken typ av människor jobbar med samband?
- Vilka förutfattade meningar tror du det finns om sambandstjänsten? (normer, uttalade aspekter) Tycker du att de stämmer? (på vilket sätt?)
- Skulle du beskriva sambandstjänst som en ovanligt svår eller komplicerad tjänst?

Tema 2: Svart magi (Har metaforen kommit på tal? Håll andan och djupdyk!)

Har du hört begreppet svart magi inom sambandstjänsten? (I vilken kontext?)

- Vad får du för spontana tankar om det begreppet?
- Varför tror du begreppet nyttjas?
- Har du själv nyttjat begreppet? (I vilken kontext?)
- Vad ser du för styrkor respektive svagheter med att nyttja metaforen?
- Vad är en typisk reaktion för dig när sambandet inte fungerar?

Symbolik (finns det någon koppling mellan svart magi och SOTens symbol?)

- Vet du vad detta är för symbol? (Bild 1)
- Vad förknippar du med symbolen? (Bild 1)
- Vet du vad detta är för symbol? (Bild 2, Sektionen för operativ teknik)
- Vad tror du att förbundet förmedlar med sin symbolik? (Bild 2)
- Tror du det finns någon koppling mellan svart magi och valet av symbol? Varför?
- Finns det några styrkor, svagheter med att framställa sitt förband på detta vis?

Tema 3: Implikationer för vidare utbildning

- Hur tror du att metaforen påverkar just utbildning/utbildaren? Organisationen?
- Får den dig att vilja lära dig mer om sambandstjänst? Ja/Nej, utveckla?
- Tror du metaforen hjälper eller stjälper i slutändan?
- Hur skulle du ställa dig inför uppgiften att utbilda i sambandstjänst för vpl?

Bild 1

Bild 2